Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 5ης Νοεμβρίου 2014*

«Προδικαστική παραπομπή — Γεωργία — Κοινή γεωργική πολιτική — Βιολογική παραγωγή και επισήμανση βιολογικών προϊόντων — Κανονισμός (ΕΚ) 889/2008 — Άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ′ — Χρησιμοποίηση ορισμένων προϊόντων και ουσιών κατά τη μεταποίηση τροφίμων — Απαγόρευση της χρησιμοποιήσεως ανόργανων ουσιών, βιταμινών, αμινοξέων και μικροθρεπτικών στοιχείων εάν τούτο δεν επιβάλλεται εκ του νόμου — Προσθήκη γλυκονικού σιδήρου και βιταμινών σε βιολογικό ποτό — Χρησιμοποίηση ανόργανων ουσιών, βιταμινών, αμινοξέων και μικροθρεπτικών στοιχείων — Απαιτούμενες ποσότητες προκειμένου να επιτραπεί η πώλησή του ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή»

Στην υπόθεση C-137/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bayerisches Verwaltungsgericht München (Γερμανία) με απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Μαρτίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Herbaria Kräuterparadies GmbH

κατά

Freistaat Bayern,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz, πρόεδρο τμήματος, A. Rosas, E. Juhász (εισηγητή), D. Šváby και C. Vajda, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: K. Malacek, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 12ης Φεβρουαρίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Herbaria Kräuterparadies GmbH, εκπροσωπούμενη από τον H. Schmidt, Rechtsanwalt,

— το Freistaat Bayern, εκπροσωπούμενο από τις C. Höfner και K. Mitsching,

— η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Smolek και την S. Šindelková,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την J. García-Valdecasas Dorrego,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Candat και τον D. Colas,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους H. Kranenborg και G. von Rintelen καθώς και από την S. Grünheid,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 8ης Μαΐου 2014,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 της Επιτροπής, της 5ης Σεπτεμβρίου 2008, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων (ΕΕ L 250, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Herbaria Kräuterparadies GmbH (στο εξής: Herbaria) και του Freistaat Bayern με αντικείμενο τη δυνατότητα χρησιμοποιήσεως, κατά την επισήμανση, τη διαφήμιση και την εμπορία, δηλώσεως περί βιολογικής παραγωγής ενός μείγματος χυμού φρούτων με εκχυλίσματα βοτάνων, το οποίο περιέχει, πλέον των βιολογικών προϊόντων, και βιταμίνες και γλυκονικό σίδηρο που δεν προέρχονται από βιολογική καλλιέργεια.

Το νομικό πλαίσιο

3 Ο κανονισμός (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 2007, για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 (ΕΕ L 189, σ. 1), προβλέπει στις αιτιολογικές σκέψεις 3, 5, 22 και 25 τα εξής:

«(3) Το κοινοτικό νομικό πλαίσιο που διέπει τον κλάδο της βιολογικής παραγωγής θα πρέπει να αποσκοπεί στη διασφάλιση του θεμιτού ανταγωνισμού και της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς βιολογικών προϊόντων, καθώς και στη διατήρηση και τη δικαίωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στα προϊόντα με ετικέτα που δηλώνει ότι είναι βιολογικά. [...]

[...]

(5) Ενδείκνυται, επομένως, να καθορισθούν με μεγαλύτερη σαφήνεια οι στόχοι, οι βασικές αρχές και οι κανόνες που ισχύουν για τη βιολογική παραγωγή, ως συμβολή στη διαφάνεια, στη δημιουργία εμπιστοσύνης στους καταναλωτές και σε εναρμονισμένη αντίληψη της έννοιας της βιολογικής παραγωγής.

[...]

(22) Είναι σημαντικό να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών στα βιολογικά προϊόντα. Ως εκ τούτου, οι εξαιρέσεις από τις απαιτήσεις που ισχύουν για τη βιολογική παραγωγή θα πρέπει να περιορίζονται αυστηρά στις περιπτώσεις που θεωρείται δικαιολογημένη η εφαρμογή έκτακτων κανόνων.

[...]

(25) Θεωρείται […] σκόπιμο να περιορισθεί η χρήση του λογότυπου της ΕΕ σε προϊόντα που περιέχουν μόνον ή σχεδόν μόνον βιολογικά συστατικά, ούτως ώστε να μην παραπλανώνται οι καταναλωτές ως προς τη βιολογική προέλευση του όλου προϊόντος. Κατά συνέπεια, δεν θα πρέπει να επιτρέπεται η χρήση του στην επισήμανση για προϊόντα μετατροπής ή μεταποιημένα τρόφιμα στα οποία το βιολογικό ποσοστό είναι μικρότερο του 95 % των συστατικών γεωργικής προέλευσης.»

4 Το άρθρο 3 του κανονισμού αυτού εκθέτει τους γενικούς σκοπούς που επιδιώκει η βιολογική παραγωγή, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η «παραγωγή ευρείας ποικιλίας τροφίμων και άλλων γεωργικών προϊόντων που να ανταποκρίνεται στην καταναλωτική ζήτηση για προϊόντα παραγόμενα με διεργασίες που δεν βλάπτουν το περιβάλλον, την ανθρώπινη υγεία, την υγεία των φυτών και των ζώων και τις συνθήκες διαβίωσής τους».

5 Κατά το άρθρο 6 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Ειδικές αρχές της μεταποίησης των βιολογικών τροφίμων»:

«Επιπλέον των γενικών αρχών που διατυπώνονται στο άρθρο 4, η παραγωγή μεταποιημένων βιολογικών τροφίμων βασίζεται στις ακόλουθες ειδικές αρχές:

α) παραγωγή βιολογικών τροφίμων από βιολογικά γεωργικά συστατικά, εκτός από τις περιπτώσεις που κάποιο συστατικό δεν είναι διαθέσιμο στο εμπόριο υπό μορφή βιολογικού προϊόντος·

β) περιορισμός της χρήσης πρόσθετων υλών τροφίμων, μη βιολογικών συστατικών που έχουν κυρίως τεχνολογικές λειτουργίες και λειτουργίες επί των αισθήσεων καθώς και μικροθρεπτικών στοιχείων και βοηθητικών μέσων επεξεργασίας προκειμένου να χρησιμοποιούνται στον ελάχιστο δυνατό βαθμό και μόνον όταν υφίσταται ουσιώδης τεχνολογική ανάγκη ή για συγκεκριμένους διατροφικούς σκοπούς·

γ) αποκλεισμός ουσιών και μεθόδων μεταποίησης που μπορούν να παραπλανήσουν ως προς την πραγματική φύση του προϊόντος·

δ) προσοχή στη μεταποίηση των τροφίμων, κατά προτίμηση χρησιμοποιώντας βιολογικές, μηχανικές και φυσικές μεθόδους.»

6 Το άρθρο 19 του ίδιου κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Γενικοί κανόνες παραγωγής μεταποιημένων τροφίμων», προβλέπει στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Για τη σύνθεση των βιολογικών μεταποιημένων τροφίμων ισχύουν οι ακόλουθοι όροι:

α) το προϊόν παράγεται κυρίως από συστατικά γεωργικής προέλευσης· […]

β) μπορούν να χρησιμοποιούνται μόνο πρόσθετες ύλες, βοηθητικά μέσα επεξεργασίας, αρτύματα, νερό, αλάτι, παρασκευάσματα μικροοργανισμών και ενζύμων, ανόργανα στοιχεία, ιχνοστοιχεία, βιταμίνες, καθώς και αμινοξέα και άλλα μικροθρεπτικά στοιχεία στα τρόφιμα για ειδικές διατροφικές χρήσεις, εφόσον έχουν εγκριθεί για χρήση σε βιολογική παραγωγή σύμφωνα με το άρθρο 21·

[…]».

7 Το άρθρο 21 του κανονισμού 834/2007, το οποίο επιγράφεται «Κριτήρια για ορισμένα προϊόντα και ουσίες που χρησιμοποιούνται στη μεταποίηση», ορίζει τα εξής:

«1. Η έγκριση προϊόντων και ουσιών προς χρήση σε βιολογική παραγωγή και η εισαγωγή τους στον περιοριστικό κατάλογο προϊόντων και ουσιών του άρθρου 19 παράγραφος 2 στοιχεία β) και γ), εξαρτώνται από τους στόχους και τις αρχές του τίτλου ΙΙ και τα ακόλουθα κριτήρια που αξιολογούνται στο σύνολό τους:

i) δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις εγκεκριμένες σύμφωνα με το παρόν κεφάλαιο·

ii) χωρίς τη χρήση τους, είναι αδύνατη η παραγωγή ή η διατήρηση του τροφίμου ή η τήρηση συγκεκριμένων διαιτητικών απαιτήσεων βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας.

Επιπλέον, τα προϊόντα και οι ουσίες του άρθρου 19 παράγραφος 2 στοιχείο β) απαντώνται στη φύση και μπορούν να έχουν υποβληθεί μόνο σε μηχανική, φυσική, βιολογική, ενζυματική ή [μικροβιακή] διεργασία, εκτός εάν τα εν λόγω προϊόντα και ουσίες από αυτές τις πηγές δεν υπάρχουν σε ικανοποιητική ποσότητα ή ποιότητα στην αγορά.

2. Σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 37 παράγραφος 2, η Επιτροπή αποφασίζει σχετικά με την έγκριση των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου προϊόντων και ουσιών και την εισαγωγή τους στον περιοριστικό κατάλογο και καθορίζει ειδικές προϋποθέσεις και όρια χρήσης τους και αποφασίζει, εφόσον απαιτείται, την απόσυρση προϊόντων.

[...]»

8 Κατά το άρθρο 23 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Χρήση όρων που αναφέρονται στη βιολογική παραγωγή»:

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ένα προϊόν θεωρείται ότι φέρει ενδείξεις σχετικές με τη βιολογική μέθοδο παραγωγής όταν, στην επισήμανση, στο διαφημιστικό υλικό ή στα εμπορικά έγγραφα, το προϊόν, τα συστατικά του ή τα υλικά ζωοτροφών περιγράφονται με όρους που υπονοούν, για τον αγοραστή, ότι το προϊόν, τα συστατικά του ή τα υλικά ζωοτροφών έχουν ληφθεί σύμφωνα με τους κανόνες που καθορίζονται στον παρόντα κανονισμό. Ειδικότερα, οι όροι που απαριθμούνται στο παράρτημα, καθώς και τα παράγωγα ή τα υποκοριστικά τους, όπως “βιο” και “οικο”, μπορούν να χρησιμοποιούνται, μόνα ή σε συνδυασμό, σε όλη την έκταση και σε οποιαδήποτε γλώσσα της Κοινότητας για την επισήμανση και τη διαφήμιση προϊόντων που πληρούν τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού.

[...]

2. Οι όροι που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν χρησιμοποιούνται πουθενά στην Κοινότητα και σε καμία κοινοτική γλώσσα για την επισήμανση, τη διαφήμιση και τα εμπορικά έγγραφα προϊόντων που δεν πληρούν τις απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού, εκτός αν δεν εφαρμόζονται σε γεωργικά προϊόντα τροφίμων ή ζωοτροφών ή σαφώς δεν συνδέονται με τη βιολογική παραγωγή.

[...]

4. Όσον αφορά τα μεταποιημένα τρόφιμα, οι όροι της παραγράφου 1 μπορούν να χρησιμοποιούνται:

α) στην περιγραφή πώλησης υπό την προϋπόθεση ότι:

i) το μεταποιημένο τρόφιμο είναι σύμφωνο προς το άρθρο 19·

[...]».

9 Ο κανονισμός 889/2008 προβλέπει στην αιτιολογική σκέψη 21 τα εξής:

«Για τους σκοπούς της μεταποίησης βιολογικών τροφίμων, ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 ενέκρινε, με σαφώς προσδιορισμένους όρους, την χρησιμοποίηση ορισμένων [συστατικών μη γεωργικής προέλευσης,] βοηθητικών μέσων επεξεργασίας και μη βιολογικών συστατικών γεωργικής προέλευσης. Για να εξασφαλιστεί η συνέχεια της βιολογικής γεωργίας, πρέπει να εξακολουθήσει να επιτρέπεται η χρησιμοποίηση των εν λόγω προϊόντων και ουσιών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 21 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007. [...]»

10 Το άρθρο 27 του κανονισμού 889/2008, το οποίο επιγράφεται «Χρησιμοποίηση ορισμένων προϊόντων και ουσιών στη μεταποίηση τροφίμων», ορίζει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς του άρθρου 19 παράγραφος 2 στοιχείο β) του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 834/2007, επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται μόνο οι ακόλουθες ουσίες κατά τη μεταποίηση βιολογικών τροφίμων [...]:

[...]

στ) ανόργανες ουσίες (συμπεριλαμβανομένων των ιχνοστοιχείων), βιταμίνες, αμινοξέα και μικροθρεπτικά στοιχεία που επιτρέπονται μόνο εάν επιβάλλεται η χρήση τους στις τροφές στις οποίες είναι ενσωματωμένες.»

11 Η οδηγία 2002/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 2002, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί των συμπληρωμάτων διατροφής (ΕΕ L 183, σ. 51), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1137/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008 (ΕΕ L 311, σ. 1, στο εξής: οδηγία 2002/46), ορίζει την έννοια των «συμπληρωμάτων διατροφής» και θεσπίζει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα προϊόν για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως συμπλήρωμα διατροφής.

12 Ο κανονισμός (ΕΚ) 1924/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τους ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής και υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα (ΕΕ L 404, σ. 9, και διορθωτικό ΕΕ 2007, L 12, σ. 3), ορίζει την έννοια του «ισχυρισμού» και θεσπίζει τις προϋποθέσεις χρησιμοποιήσεώς του.

13 Ο κανονισμός (ΕΕ) 432/2012 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 2012, σχετικά με τη θέσπιση καταλόγου επιτρεπόμενων ισχυρισμών υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα, εξαιρουμένων όσων αφορούν τη μείωση του κινδύνου εκδήλωσης ασθένειας και την ανάπτυξη και υγεία των παιδιών (ΕΕ L 136, σ. 1), περιλαμβάνει στο παράρτημά του κατάλογο των ισχυρισμών υγείας που επιτρέπεται να διατυπωθούν για τρόφιμα, όπως ορίζεται στο άρθρο 13, παράγραφος 3, του κανονισμού 1924/2006. Το παράρτημα αυτό επιτρέπει, όσον αφορά τον σίδηρο, τη χρήση του ακόλουθου ισχυρισμού υγείας:

«Ο σίδηρος συμβάλλει στο φυσιολογικό σχηματισμό των ερυθρών αιμοσφαιρίων και της αιμοσφαιρίνης. Ο ισχυρισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τρόφιμα που αποτελούν τουλάχιστον πηγή σιδήρου όπως αναφέρεται στον ισχυρισμό [...]».

14 Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2009/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 2009, για τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή (ΕΕ L 124, σ. 21), ορίζει τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή και προβλέπει τι απαιτείται προς τούτο.

15 Το παράρτημα του κανονισμού (ΕΚ) 953/2009 της Επιτροπής, της 13ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με ουσίες που επιτρέπεται να προστίθενται για ειδικούς διατροφικούς σκοπούς σε τρόφιμα τα οποία προορίζονται για ειδική διατροφή (ΕΕ L 269, σ. 9), περιλαμβάνει, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 3, της οδηγίας 2009/39, κατάλογο ουσιών για ειδικούς διατροφικούς σκοπούς,

συμπεριλαμβανομένων των βιταμινών και των μεταλλικών αλάτων, οι οποίες μπορούν να προστίθενται στα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή. Οι αιτιολογικές σκέψεις 4 και 5 του κανονισμού αυτού ορίζουν τα εξής:

«(4) Βασικό κριτήριο για την επιλογή ουσιών είναι πρωταρχικά ο ακίνδυνος χαρακτήρας τους και, κατά συνέπεια, το κατά πόσον προσφέρονται για χρησιμοποίηση από τον άνθρωπο, καθώς και οι οργανοληπτικές και τεχνολογικές τους ιδιότητες. Εκτός εάν ορίζεται διαφορετικά στις διατάξεις που εφαρμόζονται για ειδικές κατηγορίες τροφίμων, η συμπερίληψη μιας ουσίας στον κατάλογο ουσιών που επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για την παραγωγή τροφίμων που προορίζονται για ειδική διατροφή δεν σημαίνει ότι είναι αναγκαία ή ευκταία η προσθήκη της στα τρόφιμα αυτά.

(5) Όπου έχει κριθεί αναγκαία η προσθήκη μιας θρεπτικής ουσίας, αυτό έχει καθοριστεί με συγκεκριμένους κανόνες στις σχετικές ειδικές οδηγίες μαζί με τους κατάλληλους ποσοτικούς όρους, ανάλογα με την περίπτωση.»

16 Ο κανονισμός (ΕΚ) 1235/2008 της Επιτροπής, της 8ης Δεκεμβρίου 2008, για τον καθορισμό των λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τρίτες χώρες (ΕΕ L 334, σ. 25), προβλέπει στο άρθρο 7, το οποίο αφορά την κατάρτιση και το περιεχόμενο του καταλόγου τρίτων χωρών και περιλαμβάνεται στον τίτλο ΙΙΙ που επιγράφεται «Εισαγωγή προϊόντων που παρέχουν ισοδύναμες εγγυήσεις» και στο κεφάλαιο 1 που επιγράφεται «Κατάλογος αναγνωρισμένων τρίτων χωρών», ότι ο κατάλογος αυτός παρατίθεται στο παράρτημα ΙΙΙ του εν λόγω κανονισμού. Στον ίδιο τίτλο και στο κεφάλαιο 2 που επιγράφεται «Κατάλογος των αναγνωρισμένων φορέων και αρχών ελέγχου, για τους σκοπούς της ισοδυναμίας», το άρθρο 10 του εν λόγω κανονισμού ορίζει ότι ο κατάλογος αναγνωρισμένων φορέων και αρχών ελέγχου για τους σκοπούς της ισοδυναμίας παρατίθεται στο παράρτημα IV του ίδιου κανονισμού.

17 Ο εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 126/2012 της Επιτροπής, της 14ης Φεβρουαρίου 2012, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 όσον αφορά τα αποδεικτικά έγγραφα και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 1235/2008 όσον αφορά τους όρους εισαγωγής βιολογικών προϊόντων από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΕΕ L 41, σ. 5), επιφέρει, με το παράρτημά του ΙΙ, τροποποιήσεις στα παραρτήματα ΙΙΙ και IV του κανονισμού 1235/2008. Τα εν λόγω παραρτήματα ΙΙΙ και IV, ως ίσχυαν κατά τον κρίσιμο για την επίμαχη υπόθεση χρόνο, απορρέουν από τον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 508/2012 της Επιτροπής, της 20ής Ιουνίου 2012, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 1235/2008 (ΕΕ L 162, σ. 1).

18 Η αιτιολογική σκέψη 4 του εκτελεστικού κανονισμού 126/2012 προβλέπει ότι «οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον κατάλογο που προβλέπεται στο παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1235/2008».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

19 Η Herbaria παρασκευάζει το προϊόν «Herbaria Blutquick – Eisen + Vitamine» (Herbaria Blutquick – σίδηρος + βιταμίνες, στο εξής: Blutquick), ένα μείγμα χυμού φρούτων με εκχυλίσματα βοτάνων, το οποίο περιέχει, πλέον των φυτικών προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας, και βιταμίνες και γλυκονικό σίδηρο. Τα εν λόγω πρόσθετα συστατικά δεν προέρχονται από προϊόντα βιολογικής καλλιέργειας.

20 Το Blutquick διαφημίζεται και διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής που περιέχει σίδηρο και βιταμίνες, φέρει δε στην ετικέτα του ένδειξη περί βιολογικής μεθόδου παραγωγής κατά την έννοια του άρθρου 23 του κανονισμού 834/2007, καθώς και τον ισχυρισμό ότι «ο σίδηρος συμβάλλει στην παραγωγή ερυθρών αιμοσφαιρίων και αιμοσφαιρίνης». Η συνιστώμενη ημερήσια πρόσληψη του Blutquick καλύπτει το 20 % της συνιστώμενης ημερήσιας δόσεως σιδήρου και συνιστάται ιδίως κατά

την περίοδο της εγκυμοσύνης και της γαλουχίας για την ενίσχυση της φυσιολογικής πνευματικής αναπτύξεως του παιδιού. Το Blutquick συμβάλλει, επίσης, στη φυσιολογική παραγωγή ερυθρών αιμοσφαιρίων και αιμοσφαιρίνης και στη μείωση του αισθήματος κοπώσεως.

21 Με απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2011, οι αρμόδιες βαυαρικές αρχές επέβαλαν στη Herbaria την υποχρέωση να εξαλείψει την ένδειξη περί βιολογικής μεθόδου παραγωγής από την επισήμανση, τη διαφήμιση και την εμπορία του Blutquick, διότι τούτο αντέβαινε στο άρθρο 23, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', σημείο i, του κανονισμού 834/2007, σε συνδυασμό με το άρθρο 19, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού αυτού και το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008. Κατά το αιτιολογικό της αποφάσεως αυτής, καίτοι η προσθήκη ανόργανων ουσιών και βιταμινών επιτρέπεται μόνο στο μέτρο που επιβάλλεται εκ του νόμου η χρήση τους στα τρόφιμα στα οποία είναι ενσωματωμένες, εντούτοις ουδεμία τέτοια έννομη απαίτηση υφίσταται για το Blutquick. Ειδικότερα, το γεγονός ότι ο κανονισμός 1924/2006 προβλέπει λεπτομερείς απαιτήσεις για τους «ισχυρισμούς διατροφής και υγείας» δεν σημαίνει ότι η χρήση βιταμινών και ανόργανων ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου για την παρασκευή τροφίμων. Συνεπώς, δεν επιτρέπεται η επισήμανση, η διαφήμιση και η εμπορία του Blutquick με την προβλεπόμενη στο άρθρο 23 του κανονισμού 834/2007 ένδειξη περί βιολογικής παραγωγής, διότι ο κανονισμός 1924/2006 δεν επιβάλλει την προσθήκη στα τρόφιμα βιταμινών ή γλυκονικού σιδήρου.

22 Η Herbaria άσκησε προσφυγή κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, προβάλλοντας ιδίως ότι το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 έχει ως σκοπό να επιτρέψει την προσθήκη ανόργανων ουσιών και βιταμινών, εάν και στο μέτρο που άλλες εθνικές διατάξεις ή διατάξεις του δικαίου της Ένωσης απαιτούν ορισμένη περιεκτικότητα σε βιταμίνες και ανόργανες ουσίες, σε περίπτωση που ένα τρόφιμο δεν μπορεί να ανταποκριθεί στον σκοπό του αν δεν έχει μια τέτοια περιεκτικότητα των ως άνω στοιχείων. Η νομοθεσία της Ένωσης περί των συμπληρωμάτων διατροφής ή των ισχυρισμών διατροφής και υγείας, ιδίως δε ο κανονισμός 1924/2006, απαιτούν την προσθήκη ανόργανων ουσιών και βιταμινών στα τρόφιμα που επισημαίνονται ως έχοντα συγκεκριμένη διατροφική λειτουργία. Η Herbaria έκρινε ότι ο δηλούμενος σκοπός ενός συμπληρώματος διατροφής συνιστά τη βάση της έννομης υποχρεώσεως προς επίτευξη των αντίστοιχων ελάχιστων τιμών και ότι η προσθήκη ουσιών πρέπει να θεωρείται ως εκ του νόμου επιβαλλόμενη, εάν οι τιμές αυτές δεν δύνανται να επιτευχθούν παρά μόνον με την εν λόγω προσθήκη. Επιπροσθέτως, ο κανονισμός 432/2012 θεσπίζει έννομες απαιτήσεις για τις ημερήσιες προσλήψεις και επιβάλλει, συνεπώς, την προσθήκη ουσιών σε βιολογικό τρόφιμο. Η Herbaria υπογράμμισε ότι η προσθήκη βιταμινών και γλυκονικού σιδήρου στο Blutquick είναι αναγκαία για τη διασφάλιση των αναγκαίων θρεπτικών αξιών για την επίτευξη του δηλούμενου διατροφικού σκοπού και ότι τούτο δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη χρήση συστατικών προερχομένων από βιολογικά προϊόντα. Εν πάση περιπτώσει, οι προσθήκες περιορίζονται στην απαιτούμενη ποσότητα.

23 Κατά τις βαυαρικές αρχές, ουδόλως επιβάλλεται εκ του νόμου η προσθήκη βιταμινών ή γλυκονικού σιδήρου. Ο κανονισμός 1924/2006 απλώς επιτρέπει την προσθήκη των ουσιών αυτών, αλλά δεν την επιβάλλει. Περαιτέρω, οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία θα ήταν αντίθετη προς το άρθρο 6, στοιχείο β', του κανονισμού 834/2007, κατά το οποίο οι πρόσθετες ύλες σε τρόφιμα βιολογικής καλλιέργειας πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο.

24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bayerisches Verwaltungsgericht München αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 την έννοια ότι η χρήση των αναφερόμενων σ' αυτό ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου μόνο στην περίπτωση που ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης ή εθνική ρύθμιση σύμφωνη προς το δίκαιο της Ένωσης προβλέπει ευθέως την προσθήκη των ουσιών αυτών στο τρόφιμο στο οποίο πρέπει να ενσωματωθούν ή ορίζει τουλάχιστον μια ελάχιστη περιεκτικότητα των εν λόγω ουσιών στο τρόφιμο στο οποίο πρέπει να ενσωματωθούν;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: έχει το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 την έννοια ότι η χρήση των εν λόγω ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, χωρίς την προσθήκη μιας τουλάχιστον από τις εν λόγω ουσίες, η εμπορία ενός τροφίμου ως συμπληρώματος διατροφής ή με την προβολή ισχυρισμών υγείας θα ήταν παραπλανητική για τον καταναλωτή, διότι λόγω της πολύ μειωμένης περιεκτικότητας στην εν λόγω ουσία το τρόφιμο αυτό δεν μπορεί να ανταποκριθεί στον διατροφικό σκοπό του ή στον δηλούμενο με τον ισχυρισμό υγείας προορισμό του;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: έχει το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 την έννοια ότι η χρήση των εν λόγω ουσιών επιβάλλεται εκ του νόμου στις περιπτώσεις κατά τις οποίες συγκεκριμένος ισχυρισμός υγείας επιτρέπεται να χρησιμοποιείται μόνο για τρόφιμα που περιέχουν ορισμένη ποσότητα, τη λεγόμενη σημαντική ποσότητα, τουλάχιστον μιας από τις εν λόγω ουσίες;»

Επί του αιτήματος επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας

25 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 16 Μαΐου 2014, η Herbaria ζήτησε την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας επικαλούμενη νέο πραγματικό περιστατικό.

26 Συναφώς, η Herbaria επισημαίνει ότι η αγορά παρασκευασμάτων για βρέφη και νήπια έως τριών ετών είναι σχεδόν αποκλειστικώς αγορά βιολογικών προϊόντων και ότι, εάν το Δικαστήριο ακολουθούσε τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008, τα προϊόντα αυτά θα έπαυαν να αποτελούν βιολογικά προϊόντα, διότι η ρύθμιση περί διαιτητικών προϊόντων απαιτεί την κατ' ελάχιστον περιεκτικότητά τους σε ορισμένες ουσίες, όπως μεταξύ άλλων βιταμίνες και ανόργανες ουσίες. Υπογραμμίζει δε ότι δεν υπάρχει στην πράξη κανένα τρόφιμο που να προορίζεται για βρέφη και νήπια, το οποίο να εγγυάται φυσικώς τις εν λόγω ελάχιστες περιεκτικότητες και ζητεί, προκειμένου να διαπιστωθεί το γεγονός αυτό, τη διενέργεια δειγματοληπτικής έρευνας στα κράτη μέλη και πραγματογνωμοσύνης.

27 Επιπροσθέτως, η Herbaria εκτιμά ότι οι κανόνες περί εμπορίας των προερχομένων από τις Ηνωμένες Πολιτείες προϊόντων ως βιολογικών προϊόντων, οι οποίοι αποτελούν μέρος του δικαίου της Ένωσης, είναι, αντιθέτως προς όσα προκύπτουν από τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέα, κρίσιμοι για την υπόθεση της κύριας δίκης. Υποστηρίζει δε ότι, κατά το εθνικό δικονομικό δίκαιο, προκειμένου να εξεταστεί το ζήτημα εάν ο προσφεύγων ζημιώθηκε ή όχι, κρίσιμη ημερομηνία είναι εκείνη της τελευταίας επ' ακροατηρίου συζητήσεως ενώπιον του επιληφθέντος δικαστηρίου. Συναφώς διευκρινίζει ότι η συζήτηση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου διεξήχθη στις 20 Ιουνίου 2012, δηλαδή μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού 126/2012, γεγονός το οποίο επιτρέπει τη διάθεση στην αγορά της Ένωσης των προϊόντων που συσκευάζονται στις Ηνωμένες Πολιτείες ως βιολογικών προϊόντων, ανεξαρτήτως της περιεκτικότητάς τους σε ανόργανες ουσίες και βιταμίνες. Η Herbaria εκτιμά ότι, εάν δεν είχε τη δυνατότητα διαθέσεως του Blutquick στην αγορά της Ένωσης, τούτο θα συνιστούσε άνιση μεταχείριση.

28 Συναφώς πρέπει να υπομνησθεί ότι ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός Διαδικασίας του Δικαστηρίου δεν προβλέπουν τη δυνατότητα των διαδίκων να καταθέσουν παρατηρήσεις προς απάντηση στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα (βλ. αποφάσεις Stichting Natuur en Milieu κ.λπ., C-266/09, EU:C:2010:779, σκέψη 28, καθώς και Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, C-335/12, EU:C:2014:2084, σκέψη 45).

29 Κατά το άρθρο 83 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Δικαστήριο μπορεί, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, ιδίως αν κρίνει ότι δεν έχει διαφωτισθεί επαρκώς, ή όταν ένας διάδικος, μετά τη λήξη της διαδικασίας αυτής, επικαλείται νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της αποφάσεως του

Δικαστηρίου, ή ακόμα όταν, προς επίλυση της διαφοράς, το Δικαστήριο χρειάζεται να στηριχθεί σε επιχείρημα επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων ή των κατά το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου ενδιαφερομένων.

30 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, εκτιμά ότι έχει στη διάθεσή του όλα τα αναγκαία στοιχεία για να αποφανθεί επί της υποθέσεως και ότι από την αίτηση της Herbaria δεν προκύπτει νέο πραγματικό περιστατικό δυνάμενο να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της εκδοθησομένης αποφάσεως.

31 Υπό τις συνθήκες αυτές δεν πρέπει να γίνει δεκτό το αίτημα επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

32 Με τα τρία ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί, εάν το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 889/2008 έχει την έννοια ότι η χρήση μιας προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή ουσίας επιβάλλεται εκ του νόμου μόνο στην περίπτωση που ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης ή εθνική ρύθμιση σύμφωνη προς το δίκαιο αυτό απαιτεί ευθέως την προσθήκη της εν λόγω ουσίας σε τρόφιμο προκειμένου να επιτραπεί η εμπορία του εν γένει ή εάν η χρήση μιας τέτοιας ουσίας επιβάλλεται εκ του νόμου και όταν ένα τρόφιμο διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή, γεγονός το οποίο συνεπάγεται ότι, για την τήρηση των διατάξεων περί προσθήκης ουσιών στα τρόφιμα, οι οποίες περιέχονται αντιστοίχως στην οδηγία 2002/46, στους κανονισμούς 1924/2006 και 432/2012, καθώς και στην οδηγία 2009/39 και στον κανονισμό 953/2009, το εν λόγω τρόφιμο πρέπει να περιέχει ορισμένη ποσότητα της συγκεκριμένης ουσίας.

33 Το άρθρο 23 του κανονισμού 834/2007 απαγορεύει, στην παράγραφο 2, τη χρήση ενδείξεων οι οποίες παραπέμπουν στη βιολογική μέθοδο παραγωγής για την επισήμανση προϊόντος που δεν πληροί τις προβλεπόμενες στον εν λόγω κανονισμό απαιτήσεις.

34 Όσον αφορά τα μεταποιημένα τρόφιμα όπως το Blutquick, στην παράγραφο 4 του άρθρου αυτού προβλέπεται ότι οι ενδείξεις αυτές επιτρέπονται μόνον εάν το συγκεκριμένο τρόφιμο είναι σύμφωνο με το άρθρο 19 του εν λόγω κανονισμού.

35 Το εν λόγω άρθρο 19 του κανονισμού 834/2007 επιτρέπει, στην παράγραφο 2, στοιχείο β', την προσθήκη, μεταξύ άλλων ανόργανων ουσιών και βιταμινών μόνον εάν έχουν προηγουμένως εγκριθεί για χρήση σε βιολογική παραγωγή σύμφωνα με το άρθρο 21 του κανονισμού αυτού.

36 Το άρθρο 21 του κανονισμού 834/2007 θεσπίζει κριτήρια για την έγκριση της χρήσεως των ουσιών αυτών και εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να καταρτίσει, εντός του πλαισίου των κριτηρίων αυτών, περιοριστικό κατάλογο για τη συμπερίληψη των εν λόγω ουσιών. Βάσει των κριτηρίων αυτών, τα οποία απαριθμούνται στην παράγραφο 1, πρώτο εδάφιο, σημεία i και ii, του άρθρου αυτού, για να μπορεί να εγκριθεί η χρήση μιας ουσίας δεν πρέπει να υπάρχουν εγκεκριμένες εναλλακτικές λύσεις σύμφωνα με το κεφάλαιο 4 του τίτλου ΙΙΙ του κανονισμού αυτού και πρέπει να είναι αδύνατη, χωρίς τη χρήση της ουσίας αυτής, η παραγωγή ή η διατήρηση των τροφίμων ή η τήρηση των προβλεπομένων από τη νομοθεσία της Ένωσης διαιτητικών απαιτήσεων.

37 Βάσει της διατάξεως αυτής, η Επιτροπή περιέλαβε, στο άρθρο 27, παράγραφος 1, και στο παράρτημα VIII του κανονισμού 889/2008, τον περιοριστικό κατάλογο των ουσιών που μπορούν να χρησιμοποιούνται κατά τη μεταποίηση τροφίμων που διατίθενται στην αγορά ως βιολογικά προϊόντα.

Το άρθρο 27, παράγραφος, 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού αυτού ορίζει ότι οι ανόργανες ουσίες και βιταμίνες επιτρέπονται μόνον εάν η χρήση τους στα τρόφιμα στα οποία είναι ενσωματωμένες επιβάλλεται εκ του νόμου.

38 Από το γράμμα της διατάξεως αυτής προκύπτει πέραν πάσης αμφιβολίας ότι οι ανόργανες ουσίες και οι βιταμίνες μπορούν να χρησιμοποιούνται κατά τη μεταποίηση βιολογικών τροφίμων μόνον εάν η χρήση τους επιβάλλεται από κανόνες δικαίου προκειμένου να επιτραπεί η εμπορία των τροφίμων αυτών.

39 Είναι άνευ σημασίας εάν η χρήση των εν λόγω ουσιών απαιτείται από κανόνα του εθνικού δικαίου ή του δικαίου της Ένωσης. Εάν πρόκειται για εθνικό κανόνα, στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να εξετάσει εάν ο κανόνας αυτός προβλέπει τη συγκεκριμένη απαίτηση κατά την έννοια του άρθρου 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού 889/2008. Σε περίπτωση αμφιβολίας σχετικά με τη συμβατότητα του εν λόγω κανόνα προς το δίκαιο της Ένωσης, μπορεί ή πρέπει, ανάλογα με την περίπτωση, να υποβληθεί προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ.

40 Η δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν περιέχει κανένα στοιχείο από το οποίο να προκύπτει η ύπαρξη ενός τέτοιου κανόνα του εθνικού δικαίου και το αιτούν δικαστήριο δεν προέβη σε καμία σχετική αναφορά.

41 Η τελεολογική και συστηματική ερμηνεία του άρθρου 21 του κανονισμού 834/2007 και του άρθρου 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού 889/2008 επιβεβαιώνει ότι ουσίες, όπως οι ανόργανες ουσίες και οι βιταμίνες, μπορούν να χρησιμοποιούνται κατά τη μεταποίηση βιολογικών τροφίμων μόνον εάν η χρήση τους επιβάλλεται ευθέως από κανόνα του δικαίου της Ένωσης ή εθνικό κανόνα σύμφωνο με το εν λόγω δίκαιο προκειμένου να επιτραπεί η εμπορία των τροφίμων αυτών.

42 Όσον αφορά τον σκοπό του κανονισμού 834/2007, κατά τις αιτιολογικές σκέψεις του 3, 5 και 22, ο κανονισμός αυτός αποσκοπεί στην προστασία της εμπιστοσύνης των καταναλωτών στα προϊόντα που κατά την ετικέτα τους είναι βιολογικά και ορίζει, στο άρθρο 6, στοιχείο γ′, ότι πρέπει να αποκλείονται οι ουσίες και μέθοδοι μεταποιήσεως που μπορούν να παραπλανήσουν ως προς την πραγματική φύση του προϊόντος.

43 Το άρθρο 21 του κανονισμού 834/2007 επιτρέπει στην Επιτροπή να εγκρίνει ουσίες και να τις περιλαμβάνει στον περιορισμένο κατάλογο του άρθρου αυτού μόνον υπό αυστηρές προϋποθέσεις, δηλαδή όταν δεν υπάρχουν άλλες εναλλακτικές λύσεις εγκεκριμένες σύμφωνα με το κεφάλαιο 4 του τίτλου ΙΙΙ του κανονισμού αυτού και εάν η χρήση των ουσιών αυτών είναι αναπόφευκτη.

44 Όπως υποστηρίζει το Freistaat Bayern, το άρθρο 27, παράγραφος 1, του κανονισμού 889/2008 αποτελεί παρέκκλιση από την προβλεπόμενη στο άρθρο 6, στοιχείο β′, του κανονισμού 834/2007 αρχή της μειωμένης χρήσεως μη βιολογικών συστατικών. Η παρέκκλιση αυτή, η οποία εφαρμόζεται στον τομέα των τροφίμων που προορίζονται για ανθρώπινη χρήση, πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά.

45 Η Herbaria επικαλείται, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου και στο πλαίσιο της παρούσας δίκης, διάφορες νομικές διατάξεις της Ένωσης προκειμένου να αποδείξει ότι οι εν λόγω διατάξεις θεσπίζουν έννομες υποχρεώσεις που της επιβάλλουν την προσθήκη σιδήρου και βιταμινών στο Blutquick. Εκτιμά, συνεπώς, ότι η προσθήκη των εν λόγω ουσιών πρέπει επίσης να θεωρηθεί ως «επιβαλλόμενη εκ του νόμου», κατά την έννοια του άρθρου 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού 889/2008, δεδομένου ότι δεν θα της επιτρεπόταν η εμπορία του συγκεκριμένου ποτού ως συμπληρώματος διατροφής με ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας ή ως τροφίμου που προορίζεται για ειδική διατροφή, εάν το ποτό αυτό δεν περιείχε ορισμένη ποσότητα ανόργανων ουσιών ή βιταμινών.

46 Συναφώς πρέπει να διαπιστωθεί ότι οι επιχειρήσεις οφείλουν να καθορίζουν τη σύνθεση των προϊόντων τους και να αποφασίζουν με ποια ονομασία θα τα διαθέτουν στην αγορά. Εάν επιθυμούν να διαθέσουν τα εν λόγω προϊόντα στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής κατά την έννοια της οδηγίας 2002/46, με ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας κατά την έννοια των κανονισμών 1924/2006 και 432/2012, ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή κατά την έννοια της οδηγίας 2009/39 και του κανονισμού 953/2009, πρέπει να τηρούν τις υποχρεώσεις που προβλέπει συναφώς η ισχύουσα ρύθμιση της Ένωσης, γεγονός το οποίο μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση της εμπορίας τους ως προϊόντος βιολογικής καλλιέργειας. Το δίκαιο της Ένωσης δεν διασφαλίζει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα εμπορίας των προϊόντων τους με όλες τις ενδείξεις που αυτές κρίνουν ευνοϊκές για την προώθησή τους.

47 Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι, καθόσον η εμπορία ενός προϊόντος ως συμπληρώματος διατροφής κατά την έννοια της οδηγίας 2002/46, με ισχυρισμούς διατροφής ή υγείας κατά την έννοια των κανονισμών 1924/2006 και 432/2012, ή ως τροφίμου που προορίζεται για ειδική διατροφή κατά την έννοια της οδηγίας 2009/39 και του κανονισμού 953/2009 είναι προαιρετική, πρέπει να απορριφθεί η άποψη ότι οι εν λόγω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης συνιστούν εκ του νόμου απαιτήσεις κατά την έννοια του άρθρου 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού 889/2008.

48 Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι η προσθήκη βιταμινών και ανόργανων ουσιών, κατά την παρασκευή ενός ποτού όπως το Blutquick, δεν συνιστά υποχρέωση προβλεπόμενη από κανόνες του δικαίου της Ένωσης, προκειμένου αυτό να μπορεί να διατεθεί στην αγορά. Η μη προσθήκη των εν λόγω ουσιών μπορεί, το πολύ, να εμποδίσει, ενδεχομένως, την εμπορία του ποτού αυτού ως συμπληρώματος διατροφής, με ισχυρισμούς διατροφής και υγείας ή ως τροφίμου που προορίζεται για ειδική διατροφή.

49 Περαιτέρω, η Herbaria υποστηρίζει ότι υφίσταται δυσμενή διάκριση, στο μέτρο που δεν της επιτρέπεται η διάθεση του Blutquick στην αγορά ως βιολογικού προϊόντος, ενώ, βάσει των τροποποιήσεων που επέφερε ο εκτελεστικός κανονισμός 126/2012 στους κανονισμούς 889/2008 και 1235/2008, ένα συγκρίσιμο ποτό που προέρχεται από τις Ηνωμένες Πολιτείες και έχει επισημανθεί ως βιολογικό προϊόν βάσει της νομοθεσίας της εν λόγω τρίτης χώρας, παρά την προσθήκη ανόργανων ουσιών και βιταμινών, μπορεί να διατίθεται ελεύθερα στην αγορά της Ένωσης με την εν λόγω βιολογική ένδειξη.

50 Επιβάλλεται, εντούτοις, η διαπίστωση ότι το αιτούν δικαστήριο ουδόλως θέτει το ζήτημα αυτό και η απόφαση περί παραπομπής δεν παρέχει συναφώς τα στοιχεία που απαιτούνται κατά το άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας. Συνεπώς, δεν απαιτείται να αποφανθεί το Δικαστήριο επί του ζητήματος αυτού (βλ., συναφώς, X και X BV, C-319/10 και C-320/10, EU:C:2011:720, σκέψη 28).

51 Υπό τις συνθήκες αυτές, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού 889/2008 έχει την έννοια ότι η χρήση μιας προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή ουσίας επιβάλλεται εκ του νόμου μόνο στην περίπτωση που ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης ή εθνικός κανόνας σύμφωνος προς το δίκαιο αυτό απαιτεί ευθέως την προσθήκη της εν λόγω ουσίας σε τρόφιμο προκειμένου να επιτραπεί η εμπορία του εν γένει. Η χρήση μιας τέτοιας ουσίας δεν επιβάλλεται εκ του νόμου, κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, όταν ένα τρόφιμο διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή, καίτοι τούτο συνεπάγεται ότι, για την τήρηση των διατάξεων περί προσθήκης ουσιών στα τρόφιμα, οι οποίες περιέχονται αντιστοίχως,

— στην οδηγία 2002/46,

— στους κανονισμούς 1924/2006 και 432/2012, καθώς και

— στην οδηγία 2009/39 και στον κανονισμό 953/2009,

το εν λόγω τρόφιμο πρέπει να περιέχει ορισμένη ποσότητα της συγκεκριμένης ουσίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

52 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 27, παράγραφος 1, στοιχείο στ', του κανονισμού (ΕΚ) 889/2008 της Επιτροπής, της 5ης Σεπτεμβρίου 2008, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 834/2007 του Συμβουλίου για τη βιολογική παραγωγή και την επισήμανση των βιολογικών προϊόντων όσον αφορά τον βιολογικό τρόπο παραγωγής, την επισήμανση και τον έλεγχο των προϊόντων, έχει την έννοια ότι η χρήση μιας προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή ουσίας επιβάλλεται εκ του νόμου μόνο στην περίπτωση που ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης ή εθνικός κανόνας σύμφωνος προς το δίκαιο αυτό απαιτεί ευθέως την προσθήκη της εν λόγω ουσίας σε τρόφιμο προκειμένου να επιτραπεί η εμπορία του εν γένει. Η χρήση μιας τέτοιας ουσίας δεν επιβάλλεται εκ του νόμου, κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, όταν ένα τρόφιμο διατίθεται στην αγορά ως συμπλήρωμα διατροφής, με ισχυρισμό διατροφής ή υγείας ή ως τρόφιμο που προορίζεται για ειδική διατροφή, καίτοι τούτο συνεπάγεται ότι, για την τήρηση των διατάξεων περί προσθήκης ουσιών στα τρόφιμα, οι οποίες περιέχονται αντιστοίχως,

— **στην οδηγία 2002/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 2002, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί των συμπληρωμάτων διατροφής, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1137/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008,**

— **στους κανονισμούς (ΕΚ) 1924/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τους ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής και υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα, και (ΕΕ) 432/2012 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 2012, σχετικά με τη θέσπιση καταλόγου επιτρεπόμενων ισχυρισμών υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα, εξαιρουμένων όσων αφορούν τη μείωση του κινδύνου εκδήλωσης ασθένειας και την ανάπτυξη και υγεία των παιδιών, καθώς και**

— **στην οδηγία 2009/39/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 2009, για τα τρόφιμα που προορίζονται για ειδική διατροφή, και στον κανονισμό (ΕΚ) 953/2009 της Επιτροπής, της 13ης Οκτωβρίου 2009, σχετικά με ουσίες που επιτρέπεται να προστίθενται για ειδικούς διατροφικούς σκοπούς σε τρόφιμα τα οποία προορίζονται για ειδική διατροφή,**

το εν λόγω τρόφιμο πρέπει να περιέχει ορισμένη ποσότητα της συγκεκριμένης ουσίας.

(υπογραφές)